

Antoni Lewek

Kronika Wydziałów : II półrocze 1988

Studia Theologica Varsaviensia 27/2, 279-310

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA WYDZIAŁÓW

(II półrocze 1988)

A. WYDARZENIA OGÓLNOUCZELNIANE

I. INAUGURACJA ROKU AKADEMICKIEGO 1988/89

1. Msza św. koncelebrowana

Uroczysta Msza św. koncelebrowana 3 października 1988 r. w kościele pw. Niepokalanego Poczęcia NMP na Bielanach zainaugurowała nowy rok akademicki, 35 już rok działalności Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Koncelebrze przewodniczył Prymas Polski, Wielki Kanclerz ATK, kard. Józef Glemp. Wśród koncelebransów byli m. in.: bp prof. dr hab. Edward Ozorowski — sufragan archidiecezji w Białymstoku i pracownik naukowy uczelni, bp dr Stanisław Stefanek — sufragan szczecińsko-kamieński i pracownik naukowy Instytutu Studiów nad Rodziną, księża profesorowie i studenci ATK na czele z rektorem uczelni ks. prof. dr hab. Helmutem Jurosem i prorektorem ks. prof. dr hab. Edmundem Morawcem.

We Mszy św. uczestniczyli również: bp prof. dr hab. Henryk Muszyński — ordynariusz włocławski, bp dr Edward Kisiel — administrator apostolski archidiecezji w Białymstoku, bp prof. dr hab. Bohdan Bejze — sufragan łódzki i pracownik naukowy ATK, przedstawiciele innych uczelni kościelnych w Polsce, wyżsi przełożeni zakonów męskich i żeńskich, licznie zaproszeni goście, pracownicy naukowcy, administracyjno-gospodarczy, biblioteczni i studenci ATK.

Po Ewangelii homilię wygłosił ks. bp prof. Edward Ozorowski, Odwołując się do czytań mszalnych mówił o dwu podstawowych, a dziś już zapoznanych, pytaniach — co czynić, by osiągnąć życie wieczne i kto jest naszym bliźnim. To drugie wynika z odpowiedzi na pierwsze — miłować Boga z całych swych sił i z całego swego serca, zaś bliźniego jak samego siebie.

Współczesny człowiek, goniący za szczęściem i dobrobytem, gnębiony licznymi kryzysami, zagubił gdzieś te pytania, zapomniał o nich, zapomniał, że w służbie Bogu i bliźnim zawiera się cały sens życia.

I chce na tej ziemi wznosić raj dla siebie, i wciąż się przekonuje, że jest tylko wygnańcem i pielgrzymem.

Za wszelką cenę należy więc znów zadać sobie te dwa pytania, i nie tylko zastanowić się nad ich sensem, lecz i uczynić wszystko, by wypełnić treścią odpowiedź na nie — miłością Boga i człowieka, miłością przejawiającą się w czynach.

Msza św. zakończyła się udzieleniem przez ks. Kardynała i księży Biskupów pasterskiego błogosławieństwa uczestnikom liturgii.

2. Uroczysta sesja inauguracyjna

Druga, oficjalna część uroczystości inauguracyjnej, odbyła się po krótkiej przerwie również w bielańskiej świątyni pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. Specjalnie przygotowane miejsca zajął Senat ATK z ks. Rektorem, ks. Proroktorem i księżmi dziekanami na czele.

Obok księży biskupów zasiedli przedstawiciele władz państwowych: z-ca przewodniczącego Rady Państwa, przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia PAX — Zenon Komender, członek Rady Państwa i prezes ChSS — Kazimierz Morawski, wicemarszałek Sejmu — prof. Jerzy Ozdowski, przewodniczący Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego — Jan Dobraczyński, min. dr Władysław Loranc — kierownik Urzędu ds. Wyznań, dr Edward Kotowski — dyrektor w tymże Urzędzie, Jacek Żeglikowski — wicedyrektor Departamentu Ekonomicznego Ministerstwa Edukacji Narodowej, Jerzy Sliwiński z Wydziału ds. Wyznań Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy i Józef Lewandowski — naczelnik dzielnicy Warszawa-Żoliborz.

KUL reprezentował proroktor uczelni — prof. Jerzy Czerkawski, Chrześcijańską Akademię Teologiczną w Warszawie — jej rektor ks. prof. Jerzy Gryniakow, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie — ks. dziekan prof. Bronisław Dembowski, Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie — jej prorektor ks. prof. Tadeusz Wojciechowski, Warszawskie Metropolitalne Wyższe Seminarium Duchowne — jego rektor ks. prał. dr hab. Stanisław Kur, Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu — ks. doc. dr Tadeusz Wałachowicz, Wydział Teologiczny „Bobolanum” — ks. dr Zygmunt Perz. Obecni byli przedstawiciele uczelni warszawskich: prof. dr hab. Tadeusz Macioszczyk — prorektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. Wiesław Barej — rektor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego — Akademii Rolniczej, doc. Wiesław Szamborski z ASP. Uniwersytet Wiedeński reprezentował prof. Günter Viert.

Na uroczystość przybyli również ppłk Jan Wolny — zastępca Dziekana Generalnego WP oraz bp Zdzisław Tranda z Kościoła ewangelicko-reformowanego.

Wśród gości byli także ambasadorowie i sekretarze ambasad w PRL: Argentyny, Austrii, Hiszpanii, Holandii, Kanady, NRD, RFN, USA i ZSRR. Licznie reprezentowane były środki społecznego przekazu.

Po odśpiewaniu przez chór ATK pod dyrekcją ks. dra Kaziimera Szymonika hymnu państwowego, przemówienie wygłosił ks. rektor Helmut Juros, przedstawiając najpierw krótkie sprawozdanie z działalności uczelni; następnie powitał wyżej wymienionych Gości i wszystkich zebranych na uroczystości. W głównej części swego wystąpienia nakreślił ks. Rektor specyfikę oraz niektóre aspekty sytuacji uczelni humanistycznych, w tym także kocielnych, we współczesnym technizowanym świecie. Oto część sprawozdawcza przemówienia rektorskiego.

Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie rozpoczyna nowy rok swej działalności: 35-ty rok istnienia i pracy w służbie nauki i kultury, dla dobra Kościoła i Narodu. Otwiera ona nowy rok akademickiej pracy profesorów i studentów; zaprasza ich do wejścia w nurt życia uczelni, przygotowanej dla nich nieustającym trudem pracowników administracyjnych i technicznych.

Jeszcze kilka dni temu było w Akademii gwarowo. Studenci i profesorowie wypełniali ostatnie obowiązki na poczet ubiegłego roku akademickiego: zdawano egzaminy poprawkowe i przełożone na termin jesienny, składano egzaminy magisterskie. Zamykają one bilans ubiegłorocznej pracy.

Była to praca na ogół owocna, za którą składam podziękowanie wszystkim: pracownikom naukowym i studentom, pracownikom obsługi bibliotecznej, administracyjnej i technicznej. Nie potrafilibyśmy owoców tej pracy, zasadniczo duchowej natury, ująć wyłącznie statystycznie, ponieważ wykraczają one poza liczby i rubryki rejestrów uczelnianych. Ale nawet same liczby świadczą wymownie o tej owocności. W roku akad. 1987/88 wydano w naszej uczelni około 300 dyplomów magisterskich, doktoryzowało się 20 osób, przeprowadzono 5 przewodów habilitacyjnych. Zajęcia dydaktyczne dla ok. 2 tys. studentów prowadzone były przez zespół pracowników naukowych liczący ok. 160 osób.

Ubiegłoroczna praca była także pracą ofiarną, prowadzoną w niesłychanie trudnych warunkach lokalowych. Sprawa budowy nowego gmachu stała się już publicznym zgorzaniem. Od powstania Akademii starano się o przydział budynków lub pomieszczeń, zaś od kilkunastu lat o rozbudowę gmachu Akademii. W czerwcu bieżącego roku przedsiębiorstwo „Budokor” odstąpiło od przyjętego zobowiązania, że wykona roboty budowlane w projektowanym budynku dydaktycznym ATK. Zaznaczyć trzeba przy tym, iż Biuro Projektów Szkół Wyższych BEPRON opracowało założenia techniczno-ekonomiczne w oparciu o

technologię robót uzgodnioną właśnie z „Budokorem”. Aktualnie są podejmowane starania łącznie z BEPRONEM, aby znaleźć nowego wykonawcę. Rysują się pewne możliwości rozwiązania niekonwencjonalnego. Liczymy na życzliwość i determinację władz zwierzchnich, gwarantujących nam równocześnie odpowiednie środki finansowe.

Ale ponieważ nie lubimy narzekać, cieszymy się, gdy mimo trudnych warunków przychodzą do nas młodzi, liczni kandydaci na studia, a aktualnie studiujący czynią postępy w zdobywaniu wiedzy i wnoszą urok młodości w społeczność akademicką. Cieszy nas dokonany w minionym roku dalszy rozwój kadry naukowej: zatwierdzone habilitacje, powołanie nowych docentów, nominacje profesorskie, nagrody Ministra Edukacji Narodowej. Dziękujemy władzom resortowym za przychylność wobec wszystkich naszych spraw personalnych, prosząc zarazem, by zechciały nam skutecznie dopomóc w jeszcze jednej, od dawna im znanej, tej mianowicie, przed którą od lat piętrzą się niezrozumiałe dla nas trudności i przeszkody. Troska o młodą kadre naukową jest tym bardziej paląca, że nasi profesorowie starszego pokolenia odchodzą na zasłużoną emeryturę. W tym roku czynią to księża profesorowie Tadeusz Ślipko i Eugeniusz Wyczawski. Ich uroczyste wykłady pożegnalne, które się niebawem odbędą, stworzą nam okazję do zaprezentowania ich naukowych indywidualności i zaprezentowania ich wielkiego wkładu w polską filozofię moralności i historię Kościoła w Polsce.

Cieszy nas przyznanie praw nadawania stopnia doktora i stopnia doktora habilitowanego na nowo utworzonym Wydziale Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych. Dziękujemy także władzom resortowym za ich zgodę na uruchomienie Punktu Konsultacyjnego ATK w Łodzi.

Z takim dorobkiem i z takimi perspektywami wchodzimy w nowy rok akademicki 1988/89. Wchodzimy w rok akademicki, który jest rokiem 70-lecia odzyskania Niepodległości Ojczyzny, rokiem 10-lecia pontyfikatu Papieża-Polaka, rokiem szczególnych nadziei i poczynań społeczeństwa i Kościoła. Ten historyczny kontekst nadaje szczególniejszą powagę naszej inauguracji. Powaga chwili łączy się z radosną ufnością, iż rok, który dziś rozpoczynamy, będzie obfity w owoce poznania prawdy, czynienia dobra i tworzenia piękna.

Odświętny nastrój w naszych umysłach i sercach dzieli dziś z nami nasi wielce szanowni i drodzy nam Goście. Chciałbym ich teraz przedstawić, serdecznie powitać i podziękować im za przybycie do nas.

(W tym miejscu swego przemówienia ks. rektor Juros powitał wyżej wymienionych Gości, a także podziękował za nadesłane życzenia dla ATK: ks. kardynałowi Franciszkowi Macharskiemu, ks. kar-

dynałowi Henrykowi Gulbinowiczowi, ks. arcybiskupowi Bronisławowi Dąbrowskiemu, sekretarzowi Episkopatu Polski, ks. biskupowi Jerzemu Dąbrowskiemu, zastępcy sekretarza Episkopatu Polski oraz innym księżom Biskupom).

Po przemówieniu inauguracyjnym rektora ATK, ks. prof. dra hab. Helmuta Junosa, odbyła się immatrykulacja nowych studentów, której dokonał prorektor uczelni, ks. prof. dr hab. Edmund Morawiec. Następnie chór akademicki odśpiewał pieśń „Gaude Mater Polonia”, po czym wykład inauguracyjny nt. *Katedra jako symbol Europy* wygłosił ks. prof. dr hab. Janusz Stanisław Pasierb, kierownik Katedry Historii Sztuki Nowożytniej.

Słowo końcowe Prymasa Polski i Wielkiego Kanclerza ATK, ks. kard. Józefa Glempa skierowane było głównie do studentów uczelni. Przystępując do długodystansowego biegu mówił, iż nie można w nim spóźnić się na starcie. Trzeba od zaraz, od pierwszych zajęć przykładać się do nauki, systematycznie zdobywać wiedzę.

Ten nowy rok akademicki jest rokiem szczególnym — powiedział Prymas Polski. Jest bowiem rokiem wielkich spotkań — osób odpowiedzialnych za zachowanie pokoju w świecie. Jest też rokiem wielkiego jubileuszu — Tysiąclecia Chrztu Rusi. Jest okresem odnowy, tak ważnym, gdyż odbudowuje się to, co kiedyś nieopatrzenie zniszczono. Aby włączyć się w tę odnowę i aby o niej mówić, trzeba być człowiekiem odpowiedzialnym — trzeba zrozumieć to, co jest wielkim otwarciem ku dobru.

Jest też ten rok — kontynuował ks. Prymas — rokiem wielkich wezwań, jakie do świata kieruje Ojciec św. Jan Paweł II. On to w swych listach pasterskich i encyklikach nawołuje do braterstwa, do rzetelności, do tej solidarności, która jest cnotą — jest działaniem dla dobra człowieka i dla dobra świata. Jest to głos tej „katedry Europy” — ciągle czytelny, ciągle zagląający do głębi rzeczywistości.

Metą będzie osiągnięcie, przez rzetelne studium, odpowiedzialności, widzenia i pojmowania rzeczywistości w sposób pełniejszy niż tylko w świetle pozorów. Do tej rzetelności zachęcił kard. J. Glomp studentów uczelni. Życzył też, by w tym roku, w który wstępują z ufnością, wiarą i otwartością, umieli przyjąć te wartości chrześcijańskie, które zostaną im przez wykładowców przekazane.

Na zakończenie uroczystości inauguracyjnej w ATK wspólnie odśpiewano „Gaudeamus igitur”.

II. INAUGURACJA DZIAŁALNOŚCI PUNKTU KONSULTACYJNEGO ATK W ŁODZI

Akademia Teologii Katolickiej prowadzi od wielu lat Punkty Konsultacyjne studiów zaocznych w Katowicach, Płocku, Suwałkach i Szczecinie. Studiują tam głównie księża zatrudnieni w duszpasterstwie parafialnym — częściowo także świeccy. W roku akademickim 1988/89 rozpoczął działalność naukowo-dydaktyczną nowy Punkt Konsultacyjny ATK — w Łodzi.

Uroczysta inauguracja działalności tego ośrodka naukowego ATK oraz Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi odbyła się w dniu 8 października 1988 r. Uroczystości inauguracyjne rozpoczęły się w katedrze pw. Sw. Stanisława Kostki Mszą św. koncelebrowaną pod przewodnictwem ordynariusza diecezji łódzkiej ks. bpa dra Władysława Ziółka. Współcelebransami byli: ks. bp prof. Bohdan Bejze i ks. bp dr Adam Lepa.

Uczestników uroczystości, m. in. rektora Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie — ks. prof. dra hab. Helmuta Jurosa, dziekana Wydziału Teologicznego ATK — ks. prof. dra hab. Jana Łacha, dziekana Wydziału Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych ATK — ks. doc. dra hab. Wincentego Myszora, rektorów łódzkich wyższych uczelni — prof. dra hab. Leszka Wojtczaka (Uniwersytet Łódzki), prof. dra hab. medycyny Marka Pawlikowskiego (Akademia Medyczna), prof. dra hab. Czesława Strumiłłę (Politechnika Łódzka), przedstawicieli nauki i kultury z Łodzi i kraju, członków Kapituły Łódzkiej, profesorów Seminarium Duchownego, księży proboszczów i dziekanów z całej diecezji — w serdecznych słowach powitał ks. bp Władysław Ziółka.

Biskup Ordynariusz wyraził wielką radość i satysfakcję z faktu powołania w Łodzi ośrodka dydaktycznego Akademii Teologii Katolickiej oraz tak licznego udziału w Najświętszej Ofierze, odprawionej w intencji rozwoju i wzrostu potencjału naukowego miasta. Dał również wyraz nadziei i przeświadczeniu, że ośrodek ten służyć będzie dobrze kształtowaniu postaw młodzieży, wychowaniu jej w duchu prawdy, najgłębiej pojętego humanizmu i miłości człowieka.

Okolicznościową homilię wygłosił ks. prof. Jan Łach. Ukazał w niej rangę nauk teologicznych w poznaniu Boga i odczytaniu Jego planów odnośnie do konkretnych spraw i problemów naszego codziennego życia. Słowo Boże jest zawsze i wszędzie wezwaniem do człowieka wierzącego, pozwala ono odczytać nam wolę Pana w każdej sytuacji. Dlatego — stwierdził — tak wielki wymiar ma dzisiejsze wydarzenie inauguracji ośrodka łódzkiego Akademii Teologii Katolickiej, która od tylu już lat w wielu różnych dziedzinach teologii i filozofii służy społeczeństwu polskiemu.

Po zakończeniu Mszy św. uczestnicy uroczystości inauguracyjnych udali się do auli Wyższego Seminarium Duchownego. Chór kleryków Seminarium wykonał hymn „Gaude Mater Polonia”.

W progach uczelni dostojnych Gości, a wśród nich rektora Wyższego Seminarium Duchownego OO. Franciszkanów w Łodzi-Łągliwnikach — o. Mansfeda Wardynia i rektora Instytutu Teologicznego w Łodzi — ks. dra Bogdana Bakiesa, powitał jej rektor — ks. bp dr Adam Lepa. Mówił on, iż łódzkie Wyższe Seminarium Duchowne wchodzi w 67 rok akademicki, powstało bowiem w 1921 roku, a prawa uczelni państwowej uzyskało w 1933 roku, jest zatem najstarszą wyższą uczelnią miasta. Zrozumiała zatem i mająca głęboką wymowę staje się radość, że na jej gruncie dokonuje się spotkanie z uczelnią najmłodszą, inaugurującą swoją działalność, którą jest łódzki ośrodek ATK.

Wiele miejsca poświęcił ks. bp Adam Lepa dziesiątej rocznicy wyniesienia na Tron Piotrowy naszego rodaka, Papieża Jana Pawła II. Podkreślił podziw, jakim świat darzy Ojca św. także z racji jego ogromnego zaangażowania w sprawy dotyczące nauki i troski, którą otacza wszelkie działania służące jak najlepszemu rozwojowi intelektualnemu osoby ludzkiej.

W trakcie inauguracji przemawiali także rektorzy uniwersytetu Łódzkiego, Akademii Medycznej i Politechniki Łódzkiej. Dominującym akcentem tych wystąpień była świadomość doniosłości faktu, że przybywa Łodzi akademickiej uczelnia szczytująca się tak wysoką rangą naukową i autorytetem moralnym.

Wykład inauguracyjny wygłosił ks. bp prof. Bohdan Bejze, podejmując w nim zagadnienia związane ze współczesnymi projektami filozoficznego poznania Boga.

Wzruszającą była immatrykulacja nowych słuchaczy Wyższego Seminarium Duchownego i Ośrodka Łódzkiego ATK. Uroczystość zakończyło odśpiewanie „Gaudeamus igitur”.

III. MSZA ŚW. ZA ZMARŁYCH PRACOWNIKÓW I STUDENTÓW ATK

W związku z liturgicznym Dniem Zadusznym odbyła się dnia 7 listopada 1988 r. w kaplicy konwiktu Akademii Teologii Katolickiej Msza św. w intencji wszystkich zmarłych pracowników naukowych i administracyjno-gospodarczych oraz studentów ATK. Koncelebrze przewodniczył prorektor Akademii ks. prof. dr hab. Edmund Morawiec. Okolicznościową homilię wygłosił ks. doc. dr hab. Roman Bartnicki. Śpiewy liturgiczne podczas Mszy św. wykonał Chór ATK pod dyktando ks. dra Kazimierza Szymonika.

IV. OPLATEK

Dnia 21 grudnia 1988 r. profesorowie i studenci, a także pracownicy administracyjni i biblioteczni ATK spotkali się w kaplicy uczelnianej na tradycyjnym „Opłatku”. Przedstawiciel młodzieży akademickiej złożył życzenia świąteczne profesorom, a ks. rektor Helmut Juros — całej wspólnocie uczelnianej. Chór akademicki pod dyrekcją ks. dra Kazimierza Szymonika wykonał koncert koled. Zebrani, dzieląc się opłatkami, składali sobie nawzajem serdeczne życzenia świąteczne i noworoczne.

B. WYDZIAŁ TEOLOGICZNY

I. SYMPOZJA

1. *Duszpasterz w służbie wiary*

a) Msza św. koncelebrowana

W dniach 5—7 września 1988 r. odbył się w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie doroczny kurs homiletyczno-katechetyczno-liturgiczny, w którym uczestniczyło kilkuset duszpasterzy z całej Polski. Obrady poświęcone tematowi *Duszpasterz w służbie wiary* poprzedziła Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem ks. biskupa dra Stanisława Stefanka, sufragana szczecińsko-kamieńskiego i wicedyrektora Instytutu Studiów nad Rodziną ATK. Ks. Biskup również wygłosił okolicznościowe kazanie. Mówił w nim o roli i zadaniach duszpasterzy w procesie przekazywania wiary oraz głębszego i pełniejszego jej przeżywania przez katolików świeckich.

Po Mszy św. prorektor ATK ks. prof. dr hab. Edmund Morawiec dokonał otwarcia trzydniowych obrad, w trakcie których wygłoszono 6 referatów plenarnych i przeprowadzono 5 konwersatoriów. Oto streszczenia referatów i tematy konwersatoriów.

b) Referaty plenarne

Red. Stefan Wilkanowicz (Kraków): *Wierzyć dzisiaj*

Dzisiaj, tzn. w sytuacji kruszącego się totalizmu i rozwijającego pluralizmu, do którego nie jesteśmy przygotowani. Nauczylismy się opierać totalizmowi, ale nie nauczyliśmy się dobrze rozumieć wolności i solidarności. Walczymy o pluralizm, ale jesteśmy jakby bezbronna wobec relatywizmu, który się z nim często wiąże. Często jesteśmy ludź-

mi o miespójnej wiedzy i rozbitej osobowości. Stąd ambiwalencja stosunku do Kościoła. Potrzebujemy go i chcemy, żeby był silny, bo nas broni i broni jakiejś esencji polskości. Ale jednocześnie nie rozumiemy go i przynajmniej po części postrzegamy jako instytucję, która narzuca nam normy, których nie rozumiemy albo nie czujemy się zdatni do ich przestrzegania.

Ateizm zablokowany z totalizmem i praktyczną negacją podstawowych wartości skompromitował się gruntownie. Odrzucamy go i szukamy wiary, potrzebujemy jej, ona jedynie daje nam sens i oparcie w życiu. Stąd od 20 lat stale rośnie ilość osób deklarujących swoją wiarę — już dobrze przekroczyła 90%. Ale jednocześnie niewiele z tej wiary wynika dla praktycznego życia — rośnie jedynie wybiórcze akceptowanie doktryny chrześcijańskiej, upada katastroficznie moralność. Czy nasza wiara nie ma „konsumpcyjnego” i „sektornego” charakteru? Bardzo łatwo można się dziś w Polsce nawrócić, ale bardzo jest trudno żyć po chrześcijańsku.

Zawsze istotą chrześcijaństwa jest związek z Chrystusem, ale dziś jakby był on jeszcze ważniejszy, jakby jeszcze bardziej potrzebny jako fundament wiary, fundament życia. Jednocześnie trzeba szerokiego rozumienia wiary, jedności z innymi (nawet pozornie niewierzącymi) w wierze podstawowej, tzn. w wierze w sens życia i wartość dobra. Nie liczymy na socjopsychologiczne podpórki wiary, skupiamy wysiłek na wierności Osobie nas kochającej, której odpowiadamy miłością obejmującą także tych wszystkich, których Ona kocha.

Wbrew pozorom bardzo potrzebujemy autorytetów. Ale najbardziej autorytetu poszukującego, a nie magnetofonu pouczającego. Tu szczególnie rola duszpasterza — który naucza i szuka razem z tymi, którym głosi Dobrą Nowinę.

Ks. dr Mieczysław Nowak (Warszawa): *Liturgia szkołą wiary*

Liturgia jako tajemnica wiary. Wiara koniecznym warunkiem udziału w liturgii. Przedmiotem wiary jest tu zbawcze działanie Chrystusa, ale także i nasze działanie w jego wymiarze kultycznym, liturgicznym.

Życie i kult objawieniem wiary. Wiara szuka znaków, by móc się wyrazić. Takim znakiem jest nasze życie chrześcijańskie. Jest nim także sama liturgia. Ona powinna być spójna z życiem. Wyrażać wszystko, co w nim najlepsze i kierować ku Bogu.

Lex orandi — lex credendi. Liturgia staje się regułą wiary. Kształtuje ją. Stąd konieczność poprawności dogmatycznej sposobów modyfikacji i oddawania Bogu kultu. Mimo Soboru można mieć tu liczne zastrzeżenia. Zwłaszcza, gdy chodzi o sposób realizacji niektórych wskazań soborowych. Ciągłe otwarty problem religijności ludowej.

Wiara Kościoła. Nie ma „mojej” wiary. Jest tylko wiara Kościoła przekazywana jako depozyt z pokolenia na pokolenie. Czy liturgia prowadzi nas do tak pojętej wiary i pod jakimi warunkami.

Przeżywanie i dzielenie się wiarą. Wiara, której nie przeżywamy intensywnie i nie dzielimy się nią — zamiera. Możliwości i formy dzielenia się wiarą podczas liturgii. Sposoby jej głębszego przeżywania. Odpowiedzialność kapłana i świeckich.

Wychowawcze aspekty liturgii. Najpierw trzeba wychować do zrozumienia i czynnego uczestnictwa w liturgii. Ona przecież nie działa magicznie. Wychowanie do modlitwy podczas liturgii. Katecheza w ramach liturgii czy poza nią?

Współczesne trudności w przekazie wiary przez liturgię. Desakralizacja życia. Techniczne podejście do spraw człowieka. Zniekształcone spojrzenie na świat. Trudności we właściwym ukształtowaniu liturgii tak, by się stała szkołą wiary.

Ks. dr hab. Jacek Salij (ATK): *Jakiego Boga przepowiadać?*

Boga absolutnie Transcendentnego. Jest on Kimś nieskończenie więcej niż bytem najdoskonalszym, który powołał wszystko do istnienia. On nieustannie udziela istnienia wszystkiemu, co istnieje i jest realnie cały obecny w każdym miejscu i w każdym bycie, w taki jednak sposób, że nie tylko żadne miejsce ani żaden byt, ale nawet cały wszechświat nie może Go ogarnąć. Jasno stąd wynika, że — ponieważ nie jest On jednym z bytów tego świata, bo jest On realnie wszechobecny, ale zarazem absolutnie transcendentny wobec wszystkich bytów i całego wszechświata — nie da się Go szukać samym tylko umysłem, należy Go szukać całym sobą, możliwie w najdosłowniejszym sensie tego słowa.

Boga Osobowego, którego nie znajdziemy, choćbyśmy Go szukali całymi sobą, dopóki On sam nie zechce się przed nami otworzyć i nam się udzielać. Otworzył się zaś przed nami w sposób przekraczający najśmielsze oczekiwania: w Synu Jednorodzonym, który dla nas stał się człowiekiem, aby jako jeden z nas przyprowadzić nas do Przedwiecznego Ojca. W Jezusie Chrystusie Bóg odsłonił — w szczytowy sposób, jaki na tej ziemi jest możliwy — prawdę o sobie, o swojej pokornej, a przecież rzeczywistej wszechmocy itp. W Jezusie Chrystusie Bóg przekonał nas, że nie jest On stroną w zmaganiach dobra ze złem. Dopuszcza On zło, bo szanuje wolność tych swoich stworzeń, które do wolności powołał, ale zarazem suwerennie ogarnia potęgą swojej Opatrzności zarówno dobro, jak i zło. Toteż tym, co Boga miłują i u Niego szukają pomocy, wszystko, również doznawane zło, również popełnione dawniej grzechy, staje się szansą ku dobremu.

Boga w Trójcy Jedyne, który w szalonej miłości do nas postano

wił nas wyprowadzić ponad nasz status stworzeń i uczynić nas przebóstwionymi uczestnikami swojej Boskiej natury. Mianowicie przysłany do nas przez Przedwiecznego Ojca Syn jednorodzony stał się jednym z nas, aby stać się jedno z nami: każdemu z nas pragnie dać udział w swoim Boskim Synostwie, a nas wszystkich chce złączyć w swoje Ciało, aby w ten sposób przyprowadzić nas ostatecznie i na wieki do swojego Przedwiecznego Ojca. A sprawia to w nas — zsyłany w serca nasze przez Ojca i Syna — sam Duch Święty, Bóg Prawdziwy, który jest Osobową Miłością ich Dwóch.

Ks. mgr Dobromir Sieradzki (Katowice): *Możliwości i fakty katechezy dla dorosłych*

Ważność katechezy dla dorosłych ukazuje się na tle: 1) laicyzacji, 2) pluralizmu światopoglądowego, 3) różnej świadomości religijnej, 4) środowiska, które jest nieraz „antykatechezą” (ścisła zależność między skutecznością katechezy dzieci i młodzieży a oddziaływaniem środowiska, zwłaszcza rodzinnego). Rozróżniamy katechezę dorosłych okazijną (np. katechumenat przedmałżeński; katecheza chrzcielna) oraz permanentną (główny przedmiot tych rozważań).

Cel katechezy dorosłych. Zasadniczym celem jest dojrzałość we wierze = wiara będąca głębokim, permanentnym przeżyciem wewnętrznym, nadającym zewnętrznemu życiu człowieka wartość, kierunek, cel. Katecheza winna iść w dwóch kierunkach: 1) inicjacji chrześcijańskiej lub reewangelizacji, powtórnego katechumenatu, 2) pogłębiania formacji religijnej, umocnienia i pogłębiania wiary oraz budzenia i kształtowania postawy apostołskiej. Tu należy formacja religijna rodziców (wspólnota rodzinna winna być pierwszym środowiskiem wiary), od której zależy życie z wiary w rodzinie, jej atmosfera religijna oraz religijne wychowanie dzieci. Stąd waga objęcia katechezą dorosłych przyszłych i aktualnych rodziców. Sama grupa katechezy dorosłych winna stać się wspólnotą, środowiskiem wiary oraz tworzyć apostołski trzon wspólnoty parafialnej.

Zasadnicze grupy katechezy dorosłych: 1. Młodzież pracująca, zwłaszcza robotnicza (miejscowa, mieszkańcy hoteli robotniczych, czasami internatów), która w przyszłości będzie kształtowała oblicze środowiska robotniczego. 2. Rodzice dzieci przedszkolnych. 3. Rodzice dzieci przygotowujących się do pełnego uczestnictwa we Mszy świętej i przyjęcia Sakramentu Pokuty. 4. Rodzice dzieci poszczególnych klas oraz rodzice młodzieży. 5. Grupa ogólna dla wszystkich, zwłaszcza nie mieszkających się w wyżej wymienionych grupach. 6. W niektórych parafiach istnieją grupy szczególnych zainteresowań, jak biblijna, liturgiczna, życia modlitwy, apostołstwa świeckich, życia Kościoła, ekumeniczna i inne.

Treść katechezy dorosłych. Treścią katechezy dorosłych winno być

Objawienie Boże, wyjaśniające współczesne problemy ludzkie, ukazane w formie wezwania Bożego, wymagającego odpowiedzi człowieka. Szukanie fundamentu Bożego spraw ludzkich. Jest rzeczą niezmiernie ważną, aby omawiane zagadnienia dotyczyły rzeczywiście aktualnego życia jej uczestników. Od doświadczenia do teorii. Zawsze moment poznania (wiedza religijna) + moment nawrócenia (życie chrześcijańskie). Słowo Boże prowadzące do Eucharystii i apostołstwa. Aspekt biblijny = wprowadzenie w tajemnicę zbawienia, nie tylko wiedza, ale wiara przenikająca życie codzienne. Aspekt liturgiczny = wprowadzenie w życie modlitwy, życie sakramentalne. Aspekt eklezjalny = włączanie w społeczność Kościoła i apostołstwo, pomoc w chrześcijańskim kształtowaniu świata. Ponieważ uczestnikami katechezy dorosłych są w dużej mierze rodzice, trzeba również włączyć w zakres jej treści zagadnienia wychowania, zwłaszcza religijno-moralnego, w zależności od różnych okresów rozwoju dzieci i młodzieży. Umożliwi się w ten sposób rodzicom właściwe ukierunkowanie ich pracy wychowawczej, a często ustrzeże się ich od nieuświadomionych błędów pedagogicznych.

Forma katechezy dorosłych. Katecheza dorosłych różni się od katechezy dziecięcej i młodzieżowej. Pierwszym i zasadniczym założeniem katechezy dorosłych jest aktywizacja, czyli czynna postawa jej uczestników. Aktywność uczestników wyraża się między innymi w dialogu, czyli wspólnym szukaniu rozwiązania jakiegoś problemu w świetle Ewangelii. Chociaż katecheza dorosłych dopuszcza różne formy jej realizacji, to najczęściej jej struktura powinna uwzględniać następujące elementy: 1) Wprowadzenie przez takie przedstawienie problemu, możliwie egzystencjalne, osadzone w aktualnym życiu uczestników i frapujące, mogące żywo zainteresować czy nawet zaniepokoić, aby się stało punktem wyjścia do zasadniczej części katechezy, mianowicie do wspólnego wypracowania jej treści. 2) Zasadnicza część katechezy dorosłych: dialog, czy wspólne dochodzenie do rozwiązania postawionego problemu. Prowadzący umiejętnie i delikatnie, likwidując bariery nauczyciel—uczniowie, kieruje katechezą, dialogiem, prowadząc do wydobycia prawdy. 3) Cały tok katechezy ma na uwadze tworzenie przekonania jako punktu wyjścia do kształtowania postaw chrześcijańskich. Często wspólna modlitwa uczestników katechezy dorosłych, przez nich improwizowana, stanowi pierwszą modlitewną odpowiedź człowieka na Boże wezwanie, zawarte w danej prawdzie, przed odpowiedzią całym życiem chrześcijańskim.

Ks. arcybiskup dr Jerzy Stroba (Poznań): *Najpilniejsze zadania katechezy dzisiaj*

Ks. Arcybiskup Metropolita Poznański stwierdził, że regularną katechezą obejmuje Kościół około 50 proc. dzieci i 35 proc. młodzieży.

Jednocześnie jednak podkreślili, że katecheza pozostawiona samej sobie nie jest w stanie uformować do konsekwentnego życia religijnego. Stąd podstawowym zadaniem jest wsparcie katechezy dzieci i młodzieży przez katechezę dorosłych, przez przykład życia i współpracę katechetów z dorosłymi, zwłaszcza rodzicami katechizowanych dzieci. Katecheza dorosłych obejmuje naukę przedsakramentalną różne grupy duszpasterskie; winna być jednak rozszerzona na wszystkie dziedziny życia i grupy parafialne (np. rady parafialne, komitety budowlane, rodziny ministrantów, kółka żywego różańca), winna obejmować twórców, ludzi pracy i rolników, inteligencję techniczną itp. Drugim nie mniej ważnym zadaniem jest ożywienie dynamiki, entuzjazmu i ducha poświęcenia w katechezie tak u katechetów, jak rodziców i dzieci.

Ks. biskup dr Władysław Miziołek (Warszawa): *Program duszpasterski Episkopatu Polski na rok liturgiczny 1988/89*.

Program duszpasterski na rok liturgiczny 1988/89 w głównych swych liniach wytycznych nawiązuje do II Krajowego Kongresu Eucharystycznego z 1987 r. Trzeba bowiem sobie uświadomić, że było to wydarzenie duszpasterskie i teologiczne, a nie tylko okolicznościowa celebrowanie. Hasłem programu są słowa — „W Kościele żyje i działa Chrystus”. Zmierza więc on do tego, by pogłębienie świadomości obecności Chrystusa w Kościele prowadziło do pogłębienia świadomości duszpasterskiej. W realizacji programu zwracać się będzie uwagę na świadomość znaczenia i roli Kościoła oraz jego zasadniczych treści. Kościół jest bowiem tajemnicą, Wspólnotą i Posłannictwem.

Program duszpasterski zakłada położenie szczególnego nacisku na działalność laikatu. Świeccy bowiem, żyjąc i pracując w świecie, winni realizować swoje chrześcijańskie posłannictwo w duchu Bożym, w łączności z Kościołem i jego Pasterzami. Za szczególnie pilne zadania duszpasterskie uznaje się: należy rozwijać i pogłębiać tak w przekazie kerygmatycznym, jak działalności parafialnej i duszpasterstwie, naukę o Kościele i świadomość wspólnej zaś odpowiedzialności; należy zwrócić uwagę na odnowę szafarstwa sakramentów i przygotowania doń; należy wdrażać w świadomość wiernych ważność niedzieli i przygotowania liturgii (uwypuklać ważność dnia świętego); parafia jest częścią Kościoła — tu realizuje się przekaz zbawienia, należy więc uwypuklać świadomość o Kościele lokalnym, parafii jako miejscu i działalności religijnej poszczególnych grup, należy także włączyć w prace duszpasterskie laikat.

c) Konwersatoria

Red. Józefa Hennelowa (Kraków) — ks. mgr Józef Skarpo

towski (Warszawa): *Problemy rodziny w wychowaniu dziecka w wierze.*

Ks. dr Kazimierz Misiaszek (Warszawa) — ks. mgr Walerian Święcicki (Warszawa): *Grupy młodzieżowe a kształtowanie wiary.*

Ks. dr Jan Cep (Siedlce) — Henryk Orto-Makowski (Warszawa): *Problematyka wiary w duszpasterstwie rolników.*

Red. Halina Bortnowska-Dąbrowska (Warszawa) — ks. dr Jan Sikorski (Warszawa): *Ewangelizacja świata pracy.*

Ks. mgr Jan Pałyga (Warszawa) — Jerzy Sito (Warszawa): *Duszpasterz wobec parafian szukających prawdy.*

Po zakończeniu kursu homiletyczno-katechetyczno-liturgicznego odbyły się w ATK dla księży w nim uczestniczących 3-dniowe rekolekcje, które prowadził ks. biskup dr Mieczysław Jaworski z Kielc.

2. Ku czci Jana XXIII

Dnia 24 października 1988 r. odbyła się w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie okolicznościowa uroczystość poświęcona Papieżowi Janowi XXIII. W roku 1988 wypadły trzy znaczące związane z nim rocznice: 30 rocznica wyboru kardynała Angelo Roncallego na papieża, 25-lecie wydania encykliki *Pacem in terris*, 25 rocznica śmierci jej Autora.

Mszy świętej koncelebrowanej w kaplicy konwiktu przewodniczył rektor ATK ks. prof. dr hab. Helmut Juros. W trakcie Mszy św. ks. bp prof. dr hab. Bohdan Bejze wygłosił homilię o Janie XXIII, mówiąc szeroko o potrzebie jego beatyfikacji. Po Mszy św. ks. prof. dr hab. Stanisław Olejnik wygłosił referat nt. *Naród a wspólnota międzynarodynarodowa w nauce Jana XXIII.*

Ks. bp Bejze, od wielu lat orędujący za sprawą wyniesienia na ołtarze Jana XXIII, podkreślił w swojej wypowiedzi, że przyspieszenie czasu kanonizacji umożliwiałoby stawianie za wzór osób znanych, przy zmniejszeniu ryzyka, że upływający czas zatrze wyrazistość przedstawianej postaci. Łatwiej byłoby ludziom uświadomić sobie, że świętość jest możliwym do osiągnięcia sposobem przeżywania codzienności. Świętymi zaś mogą i powinni stawać się wszyscy chrześcijanie, zachęceni przykładem braci, których życia byli świadkami.

W dalszym toku homilii ks. Biskup nawiązał do aspektu społecznego beatyfikacji Papieża Jana XXIII. Okazuje się bowiem, że zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy tego procesu powołują się na motywy społeczne. O społecznej potrzebie tej beatyfikacji pisał jeszcze kardynał Stefan Wyszyński: „Papież Jan nie był wielkim myślicielem, nie był też wielkim teologiem, ale był człowiekiem, który duchem Ewangelii i prawdą Bożą żył na co dzień. Głęboko chował ją w duszy, a jed-

nocześnie promieniowała ona przez jego oczy, uśmiech, słowa, wielką życzliwość, którą okazywał każdemu człowiekowi. Swoim życiem ukazywał to, czego trzeba dzisiejszemu światu”.

Papież Jan miał takie cechy jako człowiek i takie zalety ascetyczne, dzięki którym stał się przykładem i wzorem dla wszystkich chrześcijan.

W ciągu swego długiego życia, przez 28 lat przebywał na placówkach zagranicznych. Ten czas pozwolił mu, jeszcze nie papieżowi, na dogłębne poznanie świata i nurtujących go problemów. W działalności dyplomatycznej spryt i wyrachowanie polityczne zastąpił prostotą, szczerością i dobrocią. Tymi zaletami zjednywał dla swoich zamierzeń królów i prezydentów, generałów, dyktatorów i przywódców politycznych oraz zwierzchników Kościoła.

Pracę dyplomatyczną oparł na Ewangelii, którą miał odwagę pojmować dosłownie, a cierpliwość i dobroć uznał za najlepsze środki działania. Sprawiał wrażenie człowieka, któremu się nie spieszy, chociaż wyznawał zasadę: „działać szybko i cicho”. Ze to potrafi, pokazał zwołując Sobór Watykański II.

Jako Następca św. Piotra, Jan XXIII troszczył się już nie tylko o swoich rodaków — Włochów, o katolików, ale o cały świat. Mówił o sobie: „Serce moje jest dostatecznie wielkie, by pomieścić ludzi całego świata”. Przekonany głęboko, że świat potrzebuje przykładu miłości, pokory i ubóstwa dawał go swoim życiem. Jego najbliżsi współpracownicy, przyjaciele, ci, którzy go znali najlepiej, powiedzą o nim później: „Był dobrym papieżem, miał wielkie serce”. Przyjaźń cenili wysoko jako najczystsza z miłości i miał w swym życiu wiele przyjaźni, a dobroć, która była tak silną cechą jego osobowości, sprawiła, iż nazwano go „Papieżem dobroci”.

Zawsze pracował dla bliźnich. Najbiedniejszym, najbardziej potrzebującym poświęcał swój czas, wysiłek. Dawanie siebie stało się jego wewnętrzną potrzebą. W *Dzienniku duszy* zanotuje: „Moim obowiązkiem jest wyniszczać siebie bez rachunku”. Ktoś, kto pisze takie słowa i nie pozostawia ich jedynie na papierze, musi w końcu doprowadzić do unicestwienia miłości własnej, która jest przeciwieństwem Caritas. Jan XXIII odniósł takie zwycięstwo nad samym sobą, bo pokochał ludzi — wszystkich tych, dla których pracował do końca swoich dni — miłością czystą i wielką. Nie sentymentalną, ponieważ tę miłość — cnotę wyrażał codzienną modlitwą i trudem dnia.

Jasność myśli, prostota słów, bezpośredniość Jana XXIII sprawiły, że przedstawiał nawet skomplikowane zagadnienia w sposób zrozumiały dla wszystkich. Jego encykliki: *Mater et Magistra* i *Pacem in terris* są tego dowodem. Właśnie poprzez nie zwiększył zakres swego apostołskiego działania.

Biskup Bejze wyjaśniał również powody opóźnień w ogłoszeniu Jana XXIII świętym. Proces beatyfikacyjny potrwa zapewne jeszcze jakiś czas, ponieważ Ojciec święty pozostawił po sobie niezwykle bogatą korespondencję, a dopiero po skompletowaniu, zbadaniu, ocenieniu wszystkiego, co jest jego autorstwa Kościół może wydać oficjalne orzeczenie dla potwierdzenia tzw. powszechnego przekonania wiernych o świętości.

W zakończeniu swej homilii ks. bp Bejze stwierdził: „(...) należy się spodziewać, że Jan XXIII po beatyfikacji wzmoże i rozprzestrzeni swój moralny wpływ na ludzi, którzy będą go coraz lepiej poznawać, do niego się modlić i naśladować jego zalety”. (Opracowała: Anna Cieślak)

3. Duchowość inkarnacji. Powołanie do uświęcenia świata

Zorganizowane przez Katedrę Teologii Duchowości sympozjum na powyższy temat odbyło się w ATK w dniach 25—26 października 1988 r.

Pierwszy dzień obrad, po inauguracyjnej Mszy św. celebrowanej przez ks. bpa Zbigniewa Kraszewskiego otworzył rektor ATK ks. prof. dr hab. Helmut Juros. W swoim wystąpieniu podkreślił aktualność podejmowanej na sesji tematyki. Jeśi chcemy mówić o duchowości inkarnacyjnej, temat ten trzeba wpisać w aktualne nurty i prądy obecne we współczesnym świecie. Duchowość chrześcijańska jest odpowiedzią na problemy świata w naszym akcie wiary. Troską intelektualną i duszpasterską niech będzie ukazanie, że zmienność w Kościele zależy także do natury chrześcijaństwa.

Inkarnacjonizm powściągliwy zaproponował w swoim wykładzie *Teologia świata w świetle Vaticanum II* główny organizator sympozjum ks. prof. dr hab. Stanisław Olejnik.

W świetle Objawienia, świat jest stworzonym przez Boga światem natury, a w stosunku do człowieka jest darem dla niego, ma więc wymiar religijny. Ks. prof. Olejnik rozpatrywał świat w dwojakim znaczeniu: jako dar Boży i jako zadanie postawione przed ludźmi!

Przewodnią myślą Objawienia dotyczącą świata jest jego pochodzenie od Boga. Jest to dzieło Boga od początku przeznaczone dla człowieka. Świat wyszedłszy z rąk Boga jest więc dobry, ukazuje sobą dobroć Stwórcy i głosi Jego chwałę.

Przez całe życie człowiek jest pogrążony w świecie przyrody. Ponieważ zaś obdarzony został szczególną godnością (stworzony na obraz i podobieństwo Boże), realizuje tę godność w pewnym sensie również światu natury, z którym jest związany.

Człowiek nie jest duchem zamkniętym w ciele, ale duchem ucieleśnionym. Pierwiastek duchowy poprzez ciało zamknięty jest w ma-

terii i poprzez nią działa. Już sam fakt wcielenia Syna Bożego i cielesny składnik egzystencji Chrystusa rzuca jasne światło na wartość świata naturalnego. Wkraczając bowiem w świat przyjął Chrystus ziemskie ciało, przyjął przez to bezpośrednio jego cząstkę, a pośrednio cały kosmos.

Zbawienie — mówił dalej ks. prof. S. Olejnik — dotyczy całego człowieka, jego duszy ucieleśnionej, a więc i jego cząstki materialnej, czyli Zbawienie objęło także cały widzialny świat rzeczywistości ziemskiej.

Wartość świata rozpatrywać też należy w perspektywie eschatologicznej. Powtórne przyjście na świat Chrystusa połączone będzie ze zmartwychwstaniem ciał i odnowieniem świata, dojdzie również do przemiany świata zewnętrznego. Prawdy tej dotyka Vaticanum II, mówiąc o Kościele pielgrzymującym (*Gaudium et Spes*, 39). Teksty te mówią o odnowieniu świata naturalnego nie w perspektywie całkowitego zniszczenia, ale przemiany. Świat jest nie tylko mieszkaniem człowieka określanym jako dobre, jest też w pewnym rozumieniu trwały — taka jest myśl Vaticanum II.

Drugim ważnym aspektem rozumienia świata jest traktowanie go jako zadanie kształtowania i humanizowania go przez człowieka. Zawiera się tu zasadniczy problem naszego stosunku do świata. W dawnych wiekach istniał nurt dezaprobaty w stosunku do świata, niechęć przywiązywania się, a wręcz pragnienie oderwania się od niego (np. asceci, pustelnicy, anachoreci, którzy myśleli tylko o jednym aspekcie rzeczywistości — o świecie grzesznym).

Vaticanum II uczy nas tymczasem, że Królestwo Boże nie może być ustawiane antagonistycznie wobec świata. Zachęca do angażowania się w sprawę tego świata, również w aspekcie eschatologicznym, choć należy odróżniać postęp ziemski od rozwoju duchowego.

Głębsze odczytanie świadectw biblijnych ma dość często znaczenie negatywne; także współczesne obserwacje mówią, że łatwo się jest w nim zatracić wobec rozwoju ekonomicznego i społecznego.

Zachowując nauki Vaticanum II przyjmujemy pozytywny stosunek do rzeczywistości doczesnej, także materialnej. Dążenie do Królestwa Bożego nie może odzębnić się i potępić świata, prowadzi natomiast przez świat.

O *Powołaniu instytucji życia konsekrowanego działających w świecie* mówił podczas sympozjum ks. doc. dr hab. Lucjan Balter.

W dyskusji o powołaniu instytucji życia konsekrowanego w świecie istotna jest koncepcja tego świata. W życiu zakonnym funkcjonują dwie główne antynomie — z jednej strony jest ono ucieczką od świata, z drugiej zaś pójściem do świata na mocy wielkiego nakazu miśyjnego.

„Nie miłujcie świata, ani tego, co jest na świecie” — wołał św. Jan Ewangelista. Przejęły tę radę tworzące się zakony, stąd początki życia zakonnego wiążą się mocno z ucieczką. Nastawienie to trwa przez wiele wieków. W średniowieczu bardzo trwały był podział ludzi na dwie kategorie: na tych, którzy odeszli od świata i są na drodze wiodącej do Nieba i tych, którzy żyją w świecie i narażeni są na potępienie wieczne. Takie myślenie przetrwało właściwie do Vaticanum II, znamionując w znacznej mierze życie zakonne.

Równocześnie z męskim, rozwijało się żeńskie życie zakonne, ale zakonnice dość wcześnie zamknięto w klauzurze, bez możliwości wyjścia do świata. Dopiero św. Wincentemu à Paulo udało się wyprowadzić zakonnice do świata, do biednych. Za nim dopiero poszli inni. Prawo uległo zmianom. Szczególnie XVIII i XIX wiek sprzyjał powstawaniu coraz liczniejszych wspólnot, pragnących pracować wśród ludzi.

Sobór nie wprowadził radykalnych nowości, ale starał się wypośrodkować, dostrzec tę antynomię i pokazać, że jest to dylemat pozorny. Dał natomiast wskazania, mówiąc o powszechnym powołaniu do świętości, apostołstwie świeckich i o zakonach. Akcentował mocno konieczność pójścia do świata, apostołowania. Uwypuklił dwa powszechne powołania w Kościele: do świętości i do apostołstwa. Zachodzą one na siebie: a więc, świętość osiąga się przez apostołstwo, nie można zbawić siebie, nie oglądając się na innych. Na wszystkich chrześcijanach spoczywa obowiązek apostołowania.

Sobór mocno zaakcentował też, że obecność zakonów w świecie współczesnym różni się diametralnie od obecności osób świeckich, której specyfiką jest ich świeckość.

Problemy inkarnacyjnej duchowości laikatu w kontekście VII Zwyczajnego Synodu Biskupów omówił w swoim referacie ks. prof. dr hab. Eugeniusz Weron.

W toku dyskusji synodalnych padło wiele refleksji, dotyczących treści i formy działalności laikatu. Postulowano rozbudowę teologii małżeńskiej duchowości świeckich wiernych, również z uwzględnieniem seksualności. Postulowano, by do zakresu duchowości ludzi świeckich włączyć duchowość zawodu i pracy ludzkiej oraz działalność polityczną. Wyraźnie zaznaczyła się też opcja na rzecz ubogich.

Wszystko to dotyczyło treści duchowości laikatu, natomiast jeśli chodzi o formę, żądano by oparta ona była na Biblii, to znaczy, by była biblijna i liturgiczna.

Konieczne jest także większe otwarcie na apostołstwo świeckich. Forma ich duchowości ma być chrystocentryczna, a więc skierowana ku Chrystusowi i Duchowi Św., ale również egzystencjalna — uwzględniać konkretne warunki życia ludzi świeckich, np. godzenie kontemplacji ze świeckim zawodem.

Wiele miejsca poświęcono na Synodzie Maryi — *prima laica* — pierwszej świeckiej, a więc i Maryjność jest jedną z zasadniczych cech duchowości laikatu.

Dlaczego duchowość świeckich można nazwać inkarnacyjną? — postawił pytanie ks. prof. Weron. — Syn Boży, by zbawić świat, wcielił się w naturę ludzką, podobnie świeccy pozostają w świecie, by jako zaczęli uświęcać go.

Kościół ma obowiązek wcielić się w świat, aby go uświęcić, spełnia to przez wszystkie stany, a więc także i przez laikat. Stan kapłański i zakonny bezpośrednio uświęca lud Boży, tych, którzy już poznali Chrystusa, ale nie ma odniesienia do świata niewierzącego. Dlatego ludzie świeccy, a także przeznaczeni do służby uświęcania doczesnej rzeczywistości. Bóg powołuje ich, aby wykonując świeckie zawody i obowiązki zbawiali świat od wewnątrz dokonywali na podobieństwo Chrystusa ewangelizacji świata.

Bóg powołuje świeckich do świata, a więc obdarza specyficzną, odrębną duchowością. Odrębny jest też sposób realizacji rad ewangelicznych. Polega on na ofiarnej miłości wobec Boga i bliźnich. Rady ewangeliczne nie są tu celem samym w sobie, ale znakomitym środkiem pomocniczym do osiągnięcia doskonałości.

W drugim dniu sympozjum Mszę św. odprawił ordynariusz częstochowski ks. bp dr Stanisław Nowak. Z kolei swój referat: *Współdziałanie świeckich i duchownych w realizacji misji Kościoła* przedstawił ks. prof. dr hab. Andrzej Zuberbier.

W swoich rozważaniach prelegent podkreślił, że działanie świeckich w Kościele ma być rolą wszystkich ochrzczonych, a nie tylko elity. Mają oni spełniać własne zadanie w Kościele. Zaznaczył też, że wszyscy jesteśmy uczestnikami trojkiej misji Chrystusa: królewskiej, prorockiej i zbawczej.

I świeccy wierni i duchowni spełniają i w Kościele i w świecie swoją funkcję, przeznaczoną sobie misję; Kościoła od świata nie można przecież oddzielić, jest on bowiem głoszeniem Ewangelii światu. Mamy więc do spełnienia jedno wspólne zadanie — świadczyć o Chrystusie i stawać się głosicielami Jego miłości.

Jako ostatni, podczas sympozjum wystąpił z referatem ordynariusz diecezji gorzowskiej ks. bp dr Józef Michalik, który mówił o *Duchu modlitwy w dziele uświęcania świata*. Tajemnica Wcielenia oraz Śmierć i Zmartwychwstanie Chrystusa to najistotniejsze momenty zawarte w historii zbawienia. Łączy się z nimi koncepcja człowieka odkupionego, który wyznacza sens świata, którego zadaniem jest pełnienie i odczytanie woli Bożej.

Niezwykle ważne jest też zachowanie jedności działania i kontemplacji, a także umiejętność docenienia własnej godności. Niebezpieczną

byłaby — mówił bp Michalik — próba oddzielenia życia od świętości, przecież łaska wciąż przemienia naszą naturę.

Świat jest przestrzenią, w której dokonuje się dzieło Odkupienia. Przez Zmarwychwstanie Chrystus dokonał rehabilitacji całego stworzenia i całego świata. Tak więc przez własną świętość człowiek uczestniczy w świętości Boga.

Bp J. Michalik podkreślił rolę aspektu misyjnego, apostołskiego, stanowiącego istotę życia świeckiego. W uświęcaniu świata ważną rolę odgrywa modlitwa. Biblia zna różne rodzaje jej praktykowania. Bogactwo to jest tak wielkie, że modlitwa nigdy nie jawi się tam jako przykazanie lub nakaz.

Sam Jezus modlił się, uczył apostołów i uczniów, modlitwa była znakiem Jego wewnętrznej, głębokiej potrzeby. To przecież właśnie przez modlitwę realizuje się pośrednictwo Chrystusa. Dlatego wszyscy wierzący muszą pozostać w Chrystusie i w Nim trwać.

Do modlitwy pobudza serca chrześcijan sam Duch Św. — dodaje otuchy, uczy pokory, ale ważnym aspektem nastawienia modlitewnego jest świadomość własnego miejsca i roli, jaką w tym świecie mamy do spełnienia.

Podczas trwania sympozjum przedstawiane były też komunikaty naukowe, merytorycznie związane z tematem obrad i rozpatrujące problemy bardziej szczegółowe. (Opracowała: Mariola Maassen).

4. W 20-lecie encykliki „*Humanae vitae*”

Instytut Studiów nad Rodziną ATK oraz Instytut Jana Pawła II KUL zorganizowały z okazji 20. rocznicy ogłoszenia encykliki papieża Pawła VI *Humanae vitae* sympozjum naukowe pod hasłem „Dar ludzkiego życia”. Odbyło się ono dwukrotnie: w dniach 30 września — 2 października 1988 r. w Punkcie Konsultacyjnym ATK w Szczecinie oraz w dniach 27—29 października 1988 r. w gmachu Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie.

Obrady otwierał każdorazowo dyrektor Instytutu Studiów nad Rodziną ATK, ks. bp prof. dr hab. Kazimierz Majdański.

Wprowadzenia w tematykę obrad dokonał ks. prof. T. Styczeń. Były one przygotowywane z myślą o tym, by ukazać genezę, prawdę i zadania wynikające z encykliki *Humanae vitae*.

Pojawiła się ona w momencie, gdy zaczął się wyraźny wzrost krytycznego nastawienia do nauki Kościoła o małżeństwie. Ale jednocześnie w chwili, gdy zaczęto również dostrzegać głębię jej nauki i jej fundamentów. Motorem i ołtarzem stwórczego życia jest akt obdarowywania się sobą. Jest to sacrum, nie profanum: tu Boga można przyjąć lub odrzucić. Jest to więc prawda o darze, ale i prawda o wezwa-

miu mężczyzny i kobiety do obcowania z samym Stwórcą. D'aczego więc trzeba było aż osobnej encykliki, by tę prawdę przypomnieć? Może dlatego, że prawda o człowieku przeraża nas możliwością wyobrotu i udźwignięcia daru. *Humanae vitae* nie tylko przypomina te prawdy, lecz i nakłania do tego, aby zacząć nimi żyć.

By ułatwić realizację tego zadania, należy współczesnym przybliżyć treść encykliki, wyjaśnić, co mają czynić, by odzyskać swoją tożsamość. Aby bowiem człowiek mógł swą wielkość wybrać, musi ją przede wszystkim poznać.

Następnie bp prof. St. Smoleński przedstawił wkład metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły w pogłębienie nauki o małżeństwie. O. prof. Wł. Skrzydlewski mówił o genezie encykliki w aspekcie filozoficzno-teologicznym. Ukazał drogę dochodzenia Kościoła do tego dokumentu oraz różne prądy filozoficzne, medyczne i teologiczne, które miały wpływ na czas ukazania się encykliki. Podkreślił, iż swoistym znakiem czasu jest fakt, że „ukazała się ona ani za wcześnie, ani za późno”.

Ks. dr A. Szostek, przedstawił w swym wystąpieniu implikacje antropologiczno-filozoficzne negacji *Humanae vitae*, ukazał człowieka autokreatora — a więc postawę, która odrzuca naukę Kościoła, lekceważy reguły i prawa. Implikacje antropologiczno-teologiczne afirmacji encykliki Pawła VI omówił ks. doc. dr J. Bajda. Zwrócił on uwagę na jej doktrynę, która dokładnie określa podmiot, posłanictwo oraz rozmiar duchowości.

Dwa ostatnie referaty niejako weszły swą tematyką w kompetencje drugiej części — prawdy *Humanae vitae*. Były też wprowadzeniem do „prawdy życia”, o której w swych świadectwach mówili małżonkowie.

Ostatniego dnia obrad, przebiegającego pod hasłem *Humanae vitae* jako zadanie, doc. dr M. Braun-Galkowska mówiła o miejscu, jakie w służbie encyklice winien zająć psycholog. Zwróciła uwagę na subiektywne przeżywanie powołania, które dla człowieka wierzącego jest przeżyciem relacji z Tym, Kto go powołuje. W referacie była mowa o różnego rodzaju relacjach, zwłaszcza rodzinnych.

Prof. T. Kukołowicz przedstawiła referat — „Socjolog i pedagog w służbie *Humanae vitae*”. Nakreśliła w nim model służby socjologa i pedagoga oraz ich zadania realizowane wobec człowieka w duchu encykliki.

O roli lekarza wobec życia i służby życiu mówiła dr Wanda Półtawska. Wskazała na zdewaluowaną już w czasie II wojny światowej (zdeptaną przez lekarzy hitlerowskich) przysięgę Hipokratesa, która przecież od wieków stanowiła o niezależności i niezmienności etyki lekarskiej.

Rolę duszpasterza w służbie *Humanae vitae* przedstawił bp prof. K. Majdański. Ks. Biskup również dokonał, po długotrwałej i obfitującej w ważkie treści dyskusji, zamknięcia sympozjum. (Opracowała: Violetta Przybylska).

5. X lat pontyfikatu Jana Pawła II

W dniach 14—15 listopada br. odbyło się na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie sympozjum nt. *X lat pontyfikatu Jana Pawła II*. Słowo wstępne wygłosił rektor ATK, ks. prof. dr hab. Helmut Juros. Pracownicy naukowcy tej uczelni przedstawili następujące referaty:

1. Ks. prof. dr hab. Marian Banaszak — *Papież z rodu Słowian*.
2. Ks. prof. dr hab. Janusz Pasierb — *Człowiek tworzy kulturę — kultura tworzy człowieka*.
3. Ks. prof. dr hab. Andrzej Zuberbier — *Człowiek drogą Kościoła*.
4. Ks. bp dr Stanisław Stefanek — *Przyszłość świata idzie przez rodzinę*.
5. Ks. doc. dr hab. Jerzy Bajda — *Papież zawierzenia*.

W czasie trwania sympozjum czynna była w gmachu ATK wystawa filatelistyczna pt. *Pontyfikat Jana Pawła II na znaczkach pocztowych ze świata*. Autorem wystawy był ks. Henryk Stasiak w Warszawie.

II. MAGISTERIA

Czerwiec 1988: Renata Wróbel-Eskelinen, *Postawy moralne i sens życia u studentów Polski i Finlandii. Praca porównawcza*; Anna Wypych, *Wpływ rodziny na rozwój uczuć dziecka w okresie od poczęcia do trzeciego roku życia*; Anna Kuśmirek, *Teologiczny charakter danych topograficznych w czwartej Ewangelii*; Ireneusz Pobudkiewicz, *Mażeńska postawa rodziców jako czynnik kształtujący sumienie dziecka*; Anna Kapuściak, *Eutanazja w teologii moralnej. Próba spojrzenia na współczesną ewolucję problemu*; Beata Konwisarz, *Teologia małżeństwa i rodziny w Ordo Matrimonii Pawła VI*; Bożena Szramka, *Sakramentalność małżeństwa chrześcijańskiego w polskiej literaturze teologicznej po Soborze Watykańskim II*; Marek Zduńczyk, *Charyzmat i urząd w polskiej literaturze posoborowej*; Helena Baic, *Maryjność jako rys specyficzny duchowości Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*; Krystyna Huk, *Kierownictwo duchowe w życiu zakonnym na podstawie ankietowych wypowiedzi sióstr*; Stanisław Szczepaniak, *Sakramenty inicjacji chrześcijańskiej w Synodzie Poznańskim 1968*; An-

drzej Godlewski, *Cechy kultury katolickiej w nauczaniu Jana Pawła II*; Kazimierz Zuchowski, *Religijność młodzieży a jej postawy wobec wybranych norm etycznych na podstawie badań szkół średnich w Krakowie*; Jolanta Ekiert, *Radość w Duchu Świętym według Ewangelii św. Łukasza (10, 21—22)*; Aniela Potocka, *Sakralny charakter małżeństwa w Księdze Tobiasza*; Zenon Chojnacki, *Kapłańska funkcja rodziny jako „Kościoła domowego” w świetle adhortacji apostolskiej Jana Pawła II „Familiaris consortio”*; Henryk Cetner, *Zagadnienia liturgiczne na łamach katowickich „Wiadomości Diecezjalnych” w latach 1948—1963*; Jan Cichoński, *Ideał monastyczny Reguły św. Augustyna według współczesnych komentarzy*; Maria Diczek, *Motywy religijne w twórczości Zygmunta Krasińskiego*; Andrzej Kosiński, *Nauka o Kościele w niemieckich posoborowych katechizmach katolickich dla dorosłych*; Ewa Krężlik, *Idea oddania się za Kościół w Zgromadzeniu Sióstr Imienia Jezus*; Elżbieta Orób, *Obraz Kościoła w „Katechizmie Religii Katolickiej”*; Jacek Adamski, *Pojęcie religii i magii w świetle badań terenowych Bronisława Malinowskiego*; Barbara Rek, *Pozycja kobiety w islamie*; Joanna Zaniewska-Janusz, *Sakramenty święte w dokumentach III Synodu Archidiecezji Warszawskiej 1974*; Rafał Kupiszewski, *Doktryna czyśćca Paula Evdokimova. Konfrontacja z wybranymi polskimi teologiami katolickimi XX wieku*; Kazimierz Szot, *Teologia wyzwolenia: aspekt metodologiczny. Na podstawie prac Gustavo Gutierrez, Juana Luisa Segundo, Leonardo Boffa*; Krzysztof Wasilewski, *Współpraca chrześcijan w ochronie stworzenia. Stan przygotowań do Zgromadzenia Światowego Ekumenicznej Rady Kościołów w 1990 roku (na temat: Sprawiedliwość, Pokój, Ochrona Stworzenia)*; Elżbieta Dziwosz, *Ewolucja funkcji i struktury dydaktycznej polskich podręczników do nauki religii dla uczniów klas piątych i szóstych wydanych po II wojnie światowej*; Helena Lisowska, *Problematyka patologii społecznej w polskiej literaturze katechetycznej od lat 70-tych*; Barbara Rozen, *Skuteczność katechezy w Kościele w świetle przeprowadzonych badań w klasach maturalnych w środowisku warszawskim*; Tadeusz Rusiniak, *Metody pracy z tekstami Pisma Świętego w podręcznikach metodycznych do „Katechizmu Religii Katolickiej” dla klas V, VI, VII, VIII*; Piotr Zaradkiewicz, *Model wychowania religijnego w nauczaniu ks. kardynała Stefana Wyszyńskiego Prymasa Polski w świetle Deklaracji o Wychowaniu Chrześcijańskim*; Bożena Bobowska, *Ewolucja struktury i funkcji dydaktycznej podręczników pierwszokomuniyjnych po roku 1971*; Marzanna Proskień, *Ewolucja funkcji i struktury dydaktycznej powojennych podręczników pierwszokomuniyjnych do roku 1971*; Maria Wyszyńska, *Metody aktywizujące uczniów w podręcznikach metodycznych dla katechetów klas VII i VIII*; Stanisława Brożek, *Nauka o małżeństwie i rodzinie w*

„Materiałach Katechetycznych Warszawsko-Kieleckich” w świetle „*Familiaris consortio*”; Halina Koselak, *Efektywność katechezy komuni-nej osób głębiej upośledzonych umysłowo, prowadzonej według propo-zyycji katechetycznych opracowanych przez K. Lauscha; Małgorzata Mszyca, Nauka o Maryi polskich katechizmów posoborowych w świetle VIII rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele; Anna Głuchowska, Możliwości i sposoby poznawania uczniów na katechezie w świetle wybranej literatury przedmiotu; Grażyna Gzowska, Wy-chowanie dzieci i młodzieży do misyjnych zadań Kościoła w oparciu o dokumentację Papieskich Dzieł Misyjnych; Maria Henrykowska, Zagadnienie pochodzenia człowieka w „Katechizmie Religii Katolickiej” i w podręcznikach szkolnych; Małgorzata Skrzypczak, Teologia na-wiedzenia parafii przez kopię obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w nau-czaniu Stefana Kardynała Wyszyńskiego; Anna Polecka, Nauka Ste-fana kardynała Wyszyńskiego o małżeństwie i rodzinie w okresie Wiel-kiej Nowenny na tle sytuacji społeczno-kulturalnej; Barbara Dłużewska, Życie wiernych objawieniem Chrystusa na podstawie 2 Kor 4, 8—10; Jołanta Kraśniewska, Radość w Panu i jej teologiczna in-terpretacja na podstawie Flp 4, 4—5; Mirosław Jeleniewicz, Du-chowość kapłańska w posoborowej literaturze teologicznej w Polsce; Hanna Karaś, Kosmiczna symbolika tantryzmu; Urszula Świderska, Symbolika kosmiczna w szamanizmie; Kazimierz Papciak, Ubóstwo ewangeliczne w świetle posoborowej polskiej literatury teolo-gicznej; Magdalena Soska, Miejsce modlitwy w duchowości małżeńskiej według programu ruchu „Domowy Kościół”; Andrzej Stępiński, Realizacja rad ewangelicznych w dążeniu małżeństwa do świętości; Ja-rośław Madejski, Biuletyn Misyjny — Organ Papieskiej Unii Mi-syjnej Duchowieństwa w Polsce (1965—1972); Jarosław Szymczak, Sakrament małżeństwa znakiem komunii między Bogiem i ludźmi; Bar-bara Kubiak, Zadania i miejsce młodego człowieka we współczesnym świecie w nauczaniu Jana Pawła II do młodzieży; Mariusz Łubyk, „Mandatum” w Graduatach Tynieckich z XV wieku; Eugeniusz Mała-ch wiejczyk, Krytyka poglądów Zenona Kosidowskiego na historyczność Jezusa; Piotr Zienkiewicz, Sumienie w ujęciu Stanisława Grygiela; Robert Klos, Akcja Katolicka w Polsce wobec środków spo-łecznego komunikowania w świetle miesięcznika „Ruch Katolicki”; Bożena Gajcy, Indianie Ziemi Ognistej w ujęciu Darwina i Szkoły Wiedeńskiej; Irmina Samulska, Chasydyzm jako ruch mistyczny; Zuzanna Maliszewska, Rola sakralna kobiety w Papui Nowej Gwi-nei na przykładzie wybranych plemion; Artur Zalewski, Soka Gak-kai — nowa religia w Japonii; Alicja Gil, Relacja wiary i zbawienia w islamie sunnickim; Leszek Więcaszek, Kapłaństwo Chrystusa a królewskie kapłaństwo Ludu Bożego w ujęciu kard. Stefana Wyszyń-*

skiego; Marek Drogosz, *Cyprian — biskup Kartaginy wobec swego kleru*; Andrzej Szostek, *Chrystofanie w apokryfach*; Krzysztof Kasza, *Model rodziny „socialistycznej” i jego teoretyczne podłoże*; Henryk Iwański, *Działalność charytatywna w parafii św. Józefa w Katowicach—Zależu w latach międzywojennych*; Krzysztof Wielgaszewski, *Kosmiczny wymiar religii Słowian Zachodnich ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Polski*; Teresa Siwek, *Zawierzenie Maryi specyfiką życia chrześcijańskiego w myśli teologicznej ks. Prymasa Stefana kardynała Wyszyńskiego*; Danuta Składnik, *Tajemnica duchowego macierzyństwa Maryi w pismach Sługi Bożego Ojca Honorata Koźmińskiego OFM Cap (1829—1916)*.

Październik 1988: Franciszek Ordak, *Prawda o zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa w relacji do powszechnego zmartwychwstania umarłych w świetle polskiej literatury teologicznej lat 1976—1986*; Krzysztof Wojtasiewicz, *Motyw patriotyczny w drukowanych kazaniach ks. Jerzego Popiełuszki (1947—1984)*; Andrzej Gruszka, *Katecheza wierzącego i człowiekowi w dokumentach Kościoła po Soborze Watykańskim II*; Roman Kiwadowicz, *Znaczenie i funkcja środków audio-wizualnych w katechezie dzieci w młodszym wieku szkolnym*; Ewa Lipko, *Chrześcijańskie wychowanie dzieci i młodzieży w oparciu o metody stosowane przez bł. Urszulę Ledóchowską*; Wojciech Kamiński, *Koncepcja teologii w ujęciu ks. prof. Stanisława Kamińskiego*; Jerzy Leczkowski, *Nauka św. Tomasza z Akwinu o przeznaczaniu*; Andrzej Wańka, *Pojęcie misterium paschalnego Chrystusa w polskojęzycznych publikacjach teologicznych (1965—1985)*; Helena Frąckiewicz, *Mariologia Matki Marii Kolumby Białeckiej, założycielki Zgromadzenia Sióstr św. Dominika*; Andrzej Lewandowski, *Biblijna wierność przymierzu podstawą realizacji świętości małżeńskiej*; Elżbieta Gaworczyk, *Dziewicze poczęcie Jezusa w tzw. Ewangelii Dzieciństwa Mateusza (Mt 1—2)*; Arkadiusz Rychta, *Historiozbawczy sens katechety w oparciu o J 9, 3*; Piotr Wacek, *Wiara w życie człowieka na podstawie przemówień papieża Pawła VI wygłoszonych w czasie generalnych audiencji środowych*; Halina Jakubiczka, *Postawy kobiet i mężczyzn wobec monogamii małżeństwa*; Beata Wilanowska, *Wpływ postaw rodzicielskich na więzy emocjonalne dziecka z rodziną w wieku przedszkolnym*; Stanisław Aleksandrowicz, *Zagadnienie Kościoła w katechezie młodzieży w refleksji autorów publikujących na łamach „Katechety”*; Paweł Konarzewski, *Nauka o małżeństwie i rodzinie w „Katechizmie Religii Katolickiej” w świetle adhortacji apostolskiej „Familiaris consortio” Papieża Jana Pawła II*; Krzysztof Wolski, *Rodzina święta jako wzór dla rodzin w nauczaniu papieża Jana Pawła II*; Zofia Dzieciołowska, *Specyfika duchowości Zgromadze-*

nia Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii na podstawie pism Ojca Założyciela i tradycji instytutu; Teresa Szczepaniak, *Święty Józef, wzór pracujących w nauczaniu papieża ostatniego stulecia (1878—1988)*; Maria Bereza, *Główne rysy duchowości Sióstr Miłosierdzia na podstawie konferencji św. Wincentego à Paulo*; Mirosława Jura, *Godność człowieka chorego w świetle przemówień papieża Jana Pawła II do chorych i do Służby Zdrowia (1979—1982)*; Tomasz Krysiak, *Świętość jako cecha Kościoła w nauczaniu św. Franciszka Salezego*; Beata Sujak, *Poradnictwo psychiczne w placówkach poradniczych na terenie Katowic*; Wojciech Góral, *Misyjny wymiar działalności Matki Teresy z Kalkuty i jej Zgromadzenia Misjonarek Miłości*; Janina Niszczota, *Kierownictwo duchowe jako oddziaływanie wychowawcze*; Hanna Tyszkiewicz, *Miłosierdzie jako zasada życia chrześcijańskiego (Studium teologiczno-moralne nad encykliką Jana Pawła II „Dives in misericordia”)*; Anna Barszcz, *Katechetyczna funkcja rodziców w refleksji autorów publikujących na łamach dwumiesięcznika „Katecheta”*; Bożena Majewska, *Sakrament chrztu w katechizmie „Pójdź do Jezusa” w świetle odnowionych obrzędów chrztu dzieci według Rytuału Rzymskiego*; Tadeusz Majewski, *Problemy katechetyczne w Listach Pasterskich Episkopatu Polski w latach 1946—1974*; Zofia Nowak, *Zadania katechety wobec trudności religijnych dorastającej młodzieży na podstawie wybranych publikacji katechetycznych*; Anna Piotrowska, *Zagadnienie współpracy katechety z rodzicami dzieci przedszkolnych w wybranych publikacjach katechetycznych*; Wanda Wawrzyniak, *Chrześcijańskie wychowanie i nauczanie dzieci w ujęciu Edmunda Bojanowskiego*; Eugeniusz Kurpas, *Biblia w dziele Romana Brandstaettera „Jezus z Nazarethu”*; Stanisław Piętko, *Wstawiennictwo Najświętszej Maryi Panny według odnowionej rzymskiej Liturgii Eucharystycznej po Soborze Watykańskim II*; Maria Przepióra, *Godność człowieka w nauczaniu Jana Pawła II w krajach Ameryki Łacińskiej*; Jan Wdowiak, *Problematyka religijna w twórczości literackiej Michała Kajki*; Andrzej Krasieński, *Obraz Kościoła w polskich katechizmach okresu międzywojennego*; Piotr Kowalski, *Wzrost Słowa Bożego jako narzędzia zbawienia w Dziejach Apostolskich (6, 7; 12, 24; 13, 49; 19, 20)*.

Listopad 1988: Irena Albrecht, *Katechizacja dzieci specjalnej troski w polskich powojennych publikacjach katechetycznych*; Anna Kwiecińska, *Działalność duszpastersko-katechetyczna biskupów Archidiecezji Wileńskiej w wieku XX*; Józef Panek, *Rodzina szkołą świętości w polskiej posoborowej literaturze teologicznej*; Zbigniew Sajewski, *Humanistyczne postawy Jeremiasza*; Marek Kujański, *Ponadczasowe*

znaczenie formuły „Ego Eimi”; Tadeusz Magas, *Struktura literacka i sens historiozbawczy dialogu Boga z Abrahamem w Księdze Rodzaju*; Bogusława Kłoda-Dębska, *Warunki przystosowania i sprawności psychicznej ludzi starych*; Waldemar Cybel, *Klasztor SS. Elżbietanek w Cieszynie w latach 1903—1953*; Kazimierz Kosicki, *Dzieje duszpasterstwa polonijnego we Frankfurcie n. Menem w latach 1945—1987*; Elżbieta Woźniak, *Rola świeckich w Kościele. Studium apologetyczne na podstawie wybranych polskich czasopism teologicznych z lat 1965—1985*; Stefan Kalisz, *Metoda katechizowania w traktacie św. Augustyna „De catechizandis rudibus”*.

III. ŚP. KS. PROF. DR HAB. JÓZEF MYSKÓW (1927—1988)

Dnia 23 listopada 1988 r. zmarł nagle w Warszawie na zawał serca (drugi) śp. ks. Józef Mysków, profesor zwyczajny, kierownik Katedry Apologetyki Porównawczej na Wydziale Teologicznym ATK, prodziekan Wydziału w latach 1972—1978, wiceprzewodniczący uczelnianej komisji wydawniczej i wiceprzewodniczący Sekcji Teologii Fundamentalnej przy Komisji Episkopatu ds. Nauki Katolickiej.

Urodził się 20 lutego 1927 r. w Gródku Jagiellońskim k. Lwowa w rodzinie robotniczej. W 1944 r., nie mając jeszcze świadectwa dojrzałości, wstąpił do otwartego po wojnie seminarium duchownego we Lwowie, które po roku zostało ewakuowane do Kalwarii Zebrzydowskiej. W listopadzie 1946 r. jako kleryk złożył egzamin maturalny przed państwową komisją w Krakowie i rozpoczął jednocześnie studia na Wydziale Teologicznym UJ. W 1949 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk ks. arcybpa E. Baziaka i został skierowany jako wikariusz do miejscowości Wareże w powiecie hrubieszowskim, a po roku do parafii Uhrynów i Wojsławice w tym samym powiecie jako administrator. W następstwie wymiany terenów nadgranicznych Wareże i Uhrynów przyłączono w 1951 r. do ZSRR. Wówczas ks. J. Mysków podjął pracę duszpasterską w diecezji krakowskiej jako wikariusz parafii w Wieliczce i dojeżdżając stąd do Krakowa uzyskał w tym samym roku dyplom magistra teologii na UJ. W latach 1955—1958 kontynuował studia na Wydziale Teologicznym KUL, zakończone otrzymaniem stopnia doktora teologii w zakresie teologii dogmatycznej na podstawie pracy pt. *Opinia P. Galtiera o psychicznej jedności Chrystusa*. Następnie powrócił do duszpasterstwa, pracując jako wikariusz w parafii Chrzanów w diecezji krakowskiej.

We wrześniu 1960 r. ks. bp T. Wilczyński powołał go na wykładowcę teologii fundamentalnej w seminarium duchownym „Hosianum” w Olsztynie, gdzie wykładał do 1973 r. Oprócz tych zajęć pełnił tam również inne funkcje, udzielając się w duszpasterstwie parafialnym i aka-

demickim oraz w sędzie biskupim. Od października 1967 r. związał się na stałe z Wydziałem Teologicznym ATK, obejmując etat adiunkta przy zespołowej Katedrze Apologetyki. Dnia 22 maja 1968 r. otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego teologii w zakresie apologetyki na podstawie dorobku naukowego i rozprawy pt. *Egzystencjalny agnostycyzm metodyczny względem apologii chrześcijaństwa*. W roku następnym minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego po zatwierdzeniu tego stopnia powołał go na stanowisko docenta. Profesorem nadzwyczajnym został mianowany przez Radę Państwa 14 listopada 1974 r. na podstawie dalszego dorobku naukowego, a w szczególności książki pt. *Apologetyka stosowana w zarysie*, Warszawa 1973.

W czasie swej dwukrotnej kadencji prodziekana ks. prof. J. Myśków położył duże zasługi w organizowaniu punktów konsultacyjnych ATK w Gorzowie Wlkp., Szczecinie, Katowicach i Płocku. Często reprezentował Uczelnię na spotkaniach naukowych i uroczystościach kościelnych. W 1980 r. w ramach reorganizacji kierunku apologetyki został kierownikiem Katedry Religioznawstwa, przemianowanej w 1986 r. na Katedrę Apologetyki Porównawczej. Dnia 11 października 1988 r. odebrał w Belwederze dyplom nadający mu tytuł naukowy profesora zwyczajnego na podstawie ostatniego dorobku, a zwłaszcza książki pt. *Zagadnienia apologetyczne*, Warszawa 1986.

Głównym przedmiotem jego zainteresowań naukowo-badawczych była recepcja systemu „apologetyki totalnej” ks. prof. W. Kwiatkowskiego po Vaticanum II. W systemie tym, poświęconym autoapologii Jezusa z Nazaretu, ks. J. Myśków dostrzegł niekonsekwencję, polegającą na utożsamianiu najstarszej, klasycznej apologii chrześcijaństwa z jej katolicką wersją w wydaniu soboru watykańskiego I. Jego zdaniem również ta wersja apologii powinna być zaliczona do wersji pochodnych, obok prawosławnej i protestanckiej. W związku z tym postulował rozszerzenie przedmiotu materialnego apologetyki o obie te wersje, przyjmując jako jej przedmiot formalny stopień wiarygodności poszczególnych apologii w zestawieniu z klasyczną apologią samego Jezusa. Swoją propozycję takiej przebudowy apologetyki określał początkowo jako „apologetykę ekumeniczną”. Wyrazem tego były redagowane przez niego od 1982 r. cztery tomy „Studiów ekumenicznych”. Ostatnio przyjął dla niej nazwę „apologetyki porównawczej”, nastawiając się w swych wykładach, kierowanych przez siebie pracach dyplomowych i publikacjach na porównywanie apologii prawosławnej i protestanckiej z katolicką. Przy tym na uznanie zasługuje samo utrzymanie terminu „apologetyka”, mocno zakorzenionego w tradycji tzw. warszawskiej szkoły apologetycznej, wbrew powszechnym tendencjom zastępowania go nie dość precyzyjną nazwą „teologia fundamentalna”.

Dorobek naukowy ks. prof. J. Myśkówna obejmuje, oprócz wspomnian-

nych dwóch książek: skrypty powielany dla kleryków seminarium olsztyńskiego pt. *Teologia fundamentalna*, Olsztyn 1961, sześć artykułów i recenzji w „Collectanea Theologica” (1968—1979, w tym jeden artykuł także po francusku w numerze obcojęzycznym tego kwartalnika, pięć artykułów w „Studia Theologica Varsaviensia” (1970—1983), pięć artykułów i sprawozdań w „Studiach Warmińskich” (1964—1968), trzy artykuły w redagowanych przez niego dziełach zbiorowych (*Posoborowe publikacje teologiczne w Polsce*, Warszawa 1969; *Myśli posoborowa w Polsce*, Warszawa 1970 — obie wydane także w języku francuskim, jeden artykuł w „Rocznikach Teologiczno-Kanonicznych” (1959) i jeden w „Homo Dei” (1960). Ponadto ks. J. Myśków opublikował materiały z kursu homiletyczno-katechetycznego zorganizowanego przez ATK pt. *Chrystus żywy w sakramentach*, Warszawa 1970 i zredagował cztery roczniki „Biuletynu Informacyjnego ATK” (1970—1973), wydawanego jednocześnie w języku francuskim.

Był promotorem sześciu magisteriów i czterech doktoratów. Brał udział jako recenzent w sześciu przewodach doktorskich, czterech habilitacyjnych i sześciu dotyczących unadzwyczajnienia, zarówno na ATK, jak i na KUL. W swych ocenach kładł zawsze duży nacisk na metodologiczną poprawność prac. Otrzymał Złoty Krzyż zasługi (1974), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1979), nagrodę ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia (1974) i II stopnia (1988 — której już nie zdążył odebrać).

Dnia 12 października 1988 r., korzystając z rocznego urlopu naukowego, ks. J. Myśków wyjechał do ZSRR, aby odwiedzić swoje strony rodzinne (Lwów, Bar, Odessę, Gródek Jagielloński). Jak zwykle spieszył również tam z ofiarną posługą kapłańską i słowem Bożym. Poczui się jednak zmęczony i skrócił swój pobyt, wracając do kraju 18 listopada. Nie miał już siły, aby się udać do kościoła p.w. św. Aleksandra, gdzie od wielu lat odprawiał mszę św. i głosił kazania. Wiadomość o jego śmierci zaskoczyła wszystkich.

Uroczystości pogrzebowe rozpoczęły się 30 listopada w kościele na Bielanych p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP Mszą św. koncelebrowaną pod przewodnictwem ks. bp. M. Jaworskiego, ordynariusza diecezji w Lubaczowie, do której należał Zmarły. Odprawiało ją bądź w niej uczestniczyło ok. 60 kapłanów, wśród nich ks. bp S. Stefanek, sufragan szczeciński, ks. bp J. Wojtkowski, sufragan olsztyński, ks. bp E. Ozorowski, sufragan diecezji w Białymstoku, ks. prof. R. Sobański, b. rektor ATK, delegacja KUL i wielu przyjaciół. Na początku ks. prof. T. Gogolewski, kierownik kierunku apologetyki ATK, przypomniał jego życiorys, osiągnięcia naukowe i zasługi dla Uczelni. Homilię wygłosił ks. prof. J. Łach, dziekan Wydziału. Po mszy św. pożegnali Zmarłego: ks. bp M. Jaworski, ks. bp J. Wojtkowski, ks. prof. S. Nagy z KUL, prze-

wodniczący ogólnopolskiej Sekcji Teologii Fundamentalnej i ks. prof. H. Juros, rektor ATK. Następnie trumna została przewieziona do parafii Miłoradzice k. Lubania na Śląsku, gdzie po wojnie osiedliła się jego rodzina. Następnego dnia odprawiona została msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem ks. bp. dr. J. Tyrawy, sufragana wrocławskiego, i odbył się pogrzeb na miejscowym cmentarzu. Uczelnię naszą reprezentował prodziekan ks. doc. R. Bartnicki i ks. doc. A. Lewek, który wygłosił ostatnie słowa pożegnania, zapewniając, że — chociaż pochowany tak daleko od Warszawy — Zmarły pozostanie na trwałe w pamięci i modlitwie swych kolegów i uczniów. (Opracował T. Gogolewski).

C. WYDZIAŁ KOŚCIELNYCH NAUK HISTORYCZNYCH I SPOŁECZNYCH

I. SYMPOZJUM NT. 70-LECIA NIEPODLEGŁOŚCI POLSKI

Dnia 5 grudnia 1988 r. odbyło się na Wydziale Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie sympozjum naukowe, poświęcone 70. rocznicy odzyskania niepodległości Polski. Wygłoszono i dyskutowano następujące referaty:

1. Ks. prof. dr hab. Eugeniusz H. Wyczański — *Sytuacja Kościoła w Polsce po 1918 roku.*
2. Ks. dr hab. Bronisław Panek — *Stosunki demograficzne na ziemiach polskich 1918 roku.*
3. Ks. prof. dr hab. Franciszek Stopniak — *Kościół na ziemiach polskich wobec niepodległości.*
4. Ks. prof. dr hab. Marian Banaszak — *Duchowni wielkopolscy w Naczelnej Radzie Ludowej.*

II. DOKTORAT

Ks. Kazimierz Szymonik, *Oficjum rymowane o św. Stanisławie „Dies adest celebris” i hymn „Gaude Mater Polonia” w polskich antyfonarzach przedtrydenckich. Studium muzykologiczne.*

Promotor: ks. prof. dr hab. Jerzy Pikulik

Recenzenci:

ks. prof. dr hab. Marian Banaszak (ATK)

doc. dr hab. Jerzy Gołoś (PAN).

Data promocji doktorskiej: 7 lipca 1988 r.

W rozdziale pierwszym prezentowanej rozprawy scharakteryzował au-

tor 19 antyfonarzy polskich, w których znajduje się oficjum o św. Stanisławie, biskupie-męczenniku. Rozdział drugi zawiera analizę poetycką 201 wersów łacińskiej poezji liturgicznej, które tworzą oficjum. W rozdziale trzecim dokonał autor analizy muzykologicznej utworów zgrupowanych według modus, zwracając szczególną uwagę na toniczną, ilustracyjność oraz formuły inicjalne i kadencyjne. Rozdział czwarty omawia problemy związane z hymnem „Gaude Mater Polonia” i przytacza trzy nowo odkryte zwrotki. Aneks zawiera transpozycję tekstu muzycznego według rękopisu wawelskiego ms. 52.

III. MAGISTERIA

Marzec 1988: Tadeusz Kołosoowski, *Stan pierwotny człowieka w ujęciu św. Hilarego z Poitiers*; Andrzej Milanowski, *Budownictwo organowe na pograniczu Prus Wschodnich i Polski*.

Maj 1988: Tadeusz Jedynak, *Recepcja „Instrukcji o niektórych aspektach teologii wyzwolenia” w czasopiśmie polskich*.

Czerwiec 1988: Tomasz Czajkowski, *Teologia Modlitwy Pańskiej w ujęciu Tertuliana i św. Augustyna*; Jan Słomka, *Wolność a postu-szeństwo w ujęciu św. Ireneusza*; Jolanta Nierychło, *Idea apostoł-stwa w listach chorych do Stowarzyszenia Apostolstwa Chorych w latach 1983—1986*; Agnieszka Firmhofer, *Ochrona środowiska kulturalnego jako problem etyczny w polskich publikacjach od roku 1970*; Zdzisława Sagun, *Związki Zawodowe w świetle nauki Stefana Wyszyńskiego*; Wojciech Ciszewski, *Prawa człowieka zasadą ładu społecznego*; Krzysztof Żurkowski, *Agresja w sporcie*; Jan Paweł Lubański, *Duszpasterska działalność pierwszego biskupa polowego Stanisława Tomasza Galla*; Marek Chełmiński, *Powstanie i dzieje Zgromadzenia Misjonarzy św. Rodziny w latach 1895—1908*; Artur Górski, *Kościół w średniowiecznych dziejach Dubrownika w latach 1205—1526*; Ryszard Marek Kamiński, *Położenie Kościoła katolickiego w Królestwie Polskim w wyniku działań Komitetu Urządzącego i Rządu Ros. 1864—1883*; Iwona Gozdan, *Graduał ms.b.s. z Biblioteki Kapitulu w Łowiczu. Studium źródłoznawcze*; Aleksandra Moszczyńska, *Graduał Klarysek Gnieźnieńskich Ms. 170 z Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie*; Dorota Sikorska, *Analiza modalna i estetyczna śpiewów Proprium Missae w niedzielach awentowych*; Marcel Klimczak, *Zagadnienia budowy i konserwacji organów w klasztorze Jasnogórskim w latach 1827—1913*; Krzysztof Urzykowski, *Działalność organo-mistrza Mateusza Mielczarskiego w świetle dokumentów i zachowanych dzieł*; Maciej Meller, *Analiza modalna i estetyczna śpiewów Proprium Missae Bożego Narodzenia i oktawy*; Anna Kostrzyńska, *Osiemna-*

stowieczna intarsja w sztuce sakralnej na przykładzie ław w pobornardyńskim klasztorze w Zamartem; Joanna Kiedrzyńska, Treści ideowe monumentalnej dekoracji malarskiej w zakrystii na Jasnej Górze w Częstochowie; Agnieszka Dudek, Księga Hioba i Apokalipsa w twórczości Jana Lebersteina; Artur Figura, Topografia Jerozolimy w czasach monarchii (ok. 1000—586 p.n.e.). Studium archeologiczne; Sławomir Kreller, Próba rekonstrukcji pierwszego muru obronnego Jerozolimy (z okresu średniego brązu); Daniel Gazda, Wczesnochrześcijańskie kościoły Epiru Nowego i Epiru Starego (architektura, typologia, wyposażenie wnętrza); Wawrzyniec Orliński, Herodium w świetle źródeł archeologicznych i pisanych; Edyta Wyżyńska, Temat ukrzyżowania w twórczości Franciszka Bacona; Dariusz Wyczółkowski, Topografia miejsc kultu chrześcijańskiego w Polsce we wczesnym średniowieczu (Kraków, Gniezno, Poznań, Wrocław, Kołobrzeg); Mariusz Wyczółkowski, „Państwo” Wiślan w świetle nowszych badań archeologicznych; Teresa Wierzbicka, Wybrane problemy z twórczości Jerzego Wolfa jako malarza i krytyka sztuki.

Październik 1988: Katarzyna Wieczorek, *Insygnia władzy biskupiej w Polsce w XIX w.*; Agnieszka Nowakowska-Mindak, *Ikonografia św. Pawła w polskiej sztuce nowożytnej*; Anna Gazda, *Treści ideowe epitafium Kerberów z kościoła św. Mikołaja w Brzegu*; Anna Zarębska-Słomka, *Izolacja Judasza w Wieczerzy Pańskiej w ołtarzu Ukrzyżowania z Pruszcza Gdańskiego*; Grzegorz Figat, *Działalność duszpasterska naczelnego kapelana AK Tadeusza Jachimowskiego*; Paweł Dzwigulski, *Model małżeństwa i rodziny w opinii starszej młodzieży w Warszawie*; Dorota Uchman, *Witraże Macieja Makarewicza na tle jego twórczości*; Piotr Krysiak, *Przemiany religijności młodzieży w Warszawie*; Urszula Probosz, *Ikonografia przedstawień na stallach w pokamedulskim kościele Zwiastowania NMP w Rywianach*; Kinga Basik, *Witraże Marii i Jerzego Skarskich*; Wojciech Kubiak, *Plastyka okładek płyt gramofonowych w USA na przełomie lat 60-tych i 70-tych jako wyraz religijności koniunktury*.

Grudzień 1988: Bożena Antoszkiewicz, *Ikonografia Trójcy św. w polskiej sztuce nowożytnej*; Małgorzata Ptasińska, *Działalność duszpasterska ks. M. Godlewskiego w czasie okupacji*.

Antoni Lewek